

Lagar och föreskrifter inom hälso- och sjukvården

Bengt Sjölenius. **Delegering. Läkemedel. Ansvar.** 5:e upplagan. 379 sidor. Lund. Studentlitteratur; 2004. ISBN 91-44-02782-6.

Recensent: Kerstin Hulter Åsberg, överläkare, Medicincentrum, Lasarettet, Enköping.

II Detta är en pedagogisk sammanställning av viktiga lagar, föreskrifter och allmänna råd, som alla som arbetar i hälso- och sjukvården, oavsett nivå, bör känna till. Frågor om kvalitetsutveckling genom avvikelserapportering och om hur och till vem vårduppgifter kan delegeras är ständigt aktuella i det dagliga arbetet. Här beskrivs kraven på verksamhetschefen när det gäller ledningsansvar, kvalitet och tillsyn. Här finns personalens skyldigheter, kompetens och ansvar redovisade liksom skillnaden mellan formell och reell kompetens, mellan fördelning av arbetsuppgifter och delegering. Boken lämpar sig för både grund- och internutbildning.

Stort utrymme åt läkemedelshandtering

Få verksamheter i sjukvården är omgärdade med så många lagar och föreskrifter som läkemedelshanderingen, trots detta är det ändå läkemedlen som står för de flesta avvikelserna i det dagliga arbetet. Därför är det rimligt att just det området får störst utrymme i boken, vilket illustreras med ett antal rättsfall från Ansvarsnämnden. Ett kortare avsnitt om Lex Maria och lokal avvikelshantering följs av en beskrivning av det rättsliga regelverket. En mycket kort del beskriver Patientskadlagen, patientförsäkringen, läkemedelsförsäkringen, skadestånd och Produktansvarslagen.

Boken tillägnas hälso- och sjukvårdspersonalen, på vilken förväntningarna och kraven från såväl allmänhet som lagstiftare har trissats upp undan för undan. Första upplagan av boken kom 1990, och av inledande förord till varje ny upplaga inser man att det har hänt mycket sedan dess. Den stora förändring som vi kallar Ädelreformen har medfört

att patienter tillbringar allt kortare tid på sjukhuset, och alltmer av vården sker i hemmet. Läkemedelshanderingen på sjukhus omges med rigorösa föreskrifter jämfört med läkemedelshandtering i det egna boendet. Alla påpekar vikten av förbättrat samarbete mellan landsting och kommun. För detta behövs mycket mer av kunskap och kompetens, och det blir alltmer tydligt att hälso- och sjukvårdens lagar och föreskrifter måste harmoniseras med Socialtjänstlagen och bättre anpassas till framtidens behov. Detta talar för att boken kommer att ges ut även i en sjätte upplaga inom en inte alltför avlägsen framtid.

Paleolitisk kost – en evolutionsmedicinsk programförklaring

Staffan Lindeberg. **Maten och folksjukdomarna – ett evolutionsmedicinskt perspektiv.** 280 sidor. Lund: Studentlitteratur; 2003. ISBN 91-44-04167-5.

Recensent: Jarl S:son Torgerson, docent, avdelningen för kroppssammansättning och metabolism, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg.

II Kost och hälsa är alltid aktuella ämnen i medierna och bland allmänheten. Inte minst under den pågående epidemin av fetma och typ 2-diabetes blir detta mycket tydligt. Den medicinska professionens intresse för och kunskaper om nutrition och nutritionella aspekter på ohälsa är däremot ofta bristfälliga. Dyliska kunskapsluckor kan delvis täppas till genom läsning av Lundadocenten Staffan Lindebergs »Maten och folksjukdomarna – ett evolutionsmedicinskt perspektiv«. Lindeberg gör en mycket noggrann och omfattande genomgång av vetenskapliga data kring kostens betydelse för de civilisationsjukdomar som nu snabbt sprider sig från västlandet till tredje världens länder. Hans budskap är inte begränsat till ett angrepp på det som ofta kallas »Cocacolonisering«, utan han söker välfärdssjukdomarnas rötter betydligt längre tillbaka i civilisationsprocessen, till tiden för den neolitiska revolutionen, dvs övergången från jägare-samlare till åkerbrukare-boskapskötare.

Medicinskt kliniskt fokus

Lindeberg anger själv i företalet att han skrivit en programskrift för ett evolu-

tionsmedicinskt synsätt. Grundtanken är att vi och våra inälvor är anpassade till, och mår bäst av, de födoämnen vi mött under den överväldigande delen av vår arts långa evolution och att framför allt mjölkprodukter, mjölmat och raffinerat socker dykt upp oerhört sent i evolutionsprocessen. Huvudproblemet, säger företrädare för evolutionsmedicinen, är inte att Homo sapiens är felkonstruerad som art, utan att vi (ännu så länge!) är bristfälligt anpassade till en ny och ogynnsam nutritionell situation.

Tankar som dessa har under senare år i Sverige presenterats såväl av arkeologiprofessorn Göran Burenhult i »Det ofullkomliga djuret. Kropp, själ och livsstil i ett evolutionärt perspektiv« som av biologen Lars Wilsson i »Välfärdens ohälsa. Kan forntidens föda bli framtidens mat«. Lindebergs bok kompletterar föregångarna med sin omfattande genomgång av det vetenskapliga underlaget och genom sitt tydliga medicinskt kliniska fokus. Boken är, trots att den är faktaspäckad, lättläst och trevligt skriven och rikligt försedd med värdefulla tabeller. Läs hänvisningarna är till god hjälp för den intresserade. Tyvärr finns inte de 1 300 referenserna medtagna i boken, utan endast på förlagets webbplats, vilket stör mig lite grann. Det hade varit värdefullt att under aktiv läsning kunna bilda sig en grov uppfattning om det vetenskapliga underlagets styrka genom att se vilka författare som ligger bakom samt huruvida hög- eller lågrankade tidskrifter är inblandade.

Väcker intresset för kost och hälsa

Lindeberg förespråkar en paleolitisk kost, dvs magert kött, fisk, frukt och grönsaker, rotfrukter (med viss försiktighet), och han avråder från mjölk, matfett och socker och tillråder stor försiktighet med cerealier. Vatten och inget annat rekommenderas som måltidsdryck. Det sista finner jag välgörande. Jag har aldrig förstätt hur man kan dricka mjölk till t ex stekt makrill. I många, men inte alla, stycken överensstämmer kostråden med gällande svenska näringsrekommendationer. Ett problem är dock att det i den evidensbaserade medicinens perspektiv finns mycket få studier som direkt och på ett metodologiskt hållbart sätt prövar den paleolitiska kostens förment välgörande effekter. I mångt och mycket blir det indicier och analogier som stöder eventuella paleolitiska kostråd. Detta vet Lindeberg, och han sticker inte under stol med det. Att han varit verksam i paleolitisk miljö (Papua, Nya Guinea) gör hans engagemang förstärkt och bidrar till att ge boken liv. Därmed kanske också intresset för kost och hälsa kan väckas hos fler.